

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра охорони праці та фізики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри охорони праці та
фізики

_____ (Хурсенко С.М.)

“ _____ ” _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

ОК БЕЗПЕКА ПРАЦІ

Спеціальність: *204, Технологія виробництва і переробки
продукції тваринництва*

Освітня програма: *Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва*

Факультет: *Біолого-технологічний*

Суми 2020-2021 рік

Робоча програма з дисципліни **Безпека праці** для студентів спеціальності: **204, Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва.**

Розробники:

канд. техн. наук, доцент Василенко Ольга Олександрівна

підпис

підпис

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри охорони праці та фізики
Протокол від «09» червня 2020 р. № 8.

**Завідувач кафедри охорони
праці та фізики**

_____ (Хурсенко С.М.)

Погоджено:

Гарант освітньої програми _____ (Бордунова О.Г.)

Декан факультету _____ (Опара В.О.)
на якому викладається дисципліна

Декан факультету _____ (Довжик М.Я.)
до якого належить кафедра

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації _____

Зареєстровано в електронній базі: дата: _____ 2020 р.

© СНАУ, 2020 рік

© Василенко О. О., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма ТВНТ
Кількість кредитів – 2,5	Галузь знань: 20, Аграрні науки та продовольство	Нормативна
Модулів – 2	Спеціальність: 204, Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	Рік підготовки: 2020-2021
Змістових модулів – 4		Курс: 1
Загальна кількість годин – 75		Семестр: 1-й
Тижневих годин для заочної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 3,		Лекції: 14 год.
		Практичні заняття: 16 год.
		Лабораторні заняття: -/-
	Самостійна робота: 45 год.	
	Індивідуальні завдання: -	
	Вид контролю: <i>Модуль:</i> письмове тестування, усне опитування, захист реферату <i>СРС:</i> тестування <i>Іспит</i>	
	Освітній рівень: бакалавр	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання спеціалістів – 48,6/51,4 (30/45)

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: є надання знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на сільськогосподарських підприємствах, фермах. Формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях при роботі з обладнанням галузі.

Завдання: полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантування збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у аграрній сфері професійної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

Основи Законодавства України з охорони праці, систему управління та організації охорони праці на виробництві, питання організації навчання з охорони праці та розслідування нещасних випадків на виробництві, а також методи економічного аналізу травматизму.

Основи виробничої санітарії, нормування параметрів виробничої санітарії та забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов праці, питання техніки безпеки і електробезпеки виробництва, а також основи пожежної безпеки виконання робіт.

вміти:

Ефективно використовувати положення нормативно - правових документів в своїй діяльності. Планувати і організовувати проведення навчання з питань охорони праці, орієнтуватися в питаннях та приймати участь в проведенні розслідування нещасних випадків на виробництві, володіти методами економічного аналізу травматизму, володіти основними методами збереження здоров'я та працездатності виробничого персоналу.

Досліджувати показники мікроклімату виробничих приміщень параметри запиленості, загазованості, освітлення виробничих приміщень, рівні виробничих шумів і вібрації та давати відповідну оцінку впливу зазначених параметрів на стан людини, визначати загальний вплив санітарно-гігієнічних умов праці на організм працюючого та призначати можливі заходи по недопущенню їх шкідливого впливу. Студент повинен уміти орієнтуватися у різноманітті технічних та протипожежних заходів та засобів безпеки праці, знати будову та уміти користуватися первинними засобами гасіння пожежі.

2. Програма навчальної дисципліни

(затверджена Міністерством освіти і науки, молоді і спорту України від 29.12.2012 року)

Змістовий модуль 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Тема 1: . Загальні питання охорони праці

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Тема 2: Правові та організаційні основи охорони праці

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Тема 3: Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Тема 4 Організація охорони праці на підприємстві

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.

Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.

Стимулювання охорони праці.

Тема 5 Навчання з питань охорони праці

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 6: Профілактика травматизму та професійних захворювань

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Змістовий модуль 2. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.

Тема 7: Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Загальні положення.

Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.

Тема 8: Повітря робочої зони.

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція.

Тема 9: Освітлення виробничих приміщень

Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення.

Тема 10: Вібрація

Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрацій. Методи контролю параметрів вібрацій. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.

Тема 11: Шум, ультразвук та інфразвук

Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість. Звукова потужність джерела звуку. Класифікація шумів за походженням, за характером, спектром та часовими характеристиками. Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.

Тема 12: Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону

Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань. Нормування електромагнітних випромінювань. Прилади та методи контролю. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

Тема 13: Випромінювання оптичного діапазону

Класифікація та джерела випромінювань оптичного діапазону. Особливості інфрачервоного (ІЧ), ультрафіолетового (УФ) та лазерного випромінювання, їх нормування, прилади та методи контролю. Засоби та заходи захисту від ІЧ та УФ випромінювань.

Класифікація лазерів за ступенями небезпечності лазерного випромінювання.

Специфіка захисту від лазерного випромінювання.

Тема 14: Іонізуюче випромінювання

Виробничі джерела, іонізуючого випромінювання, класифікація і особливості їх використання. Типові методи та засоби захисту персоналу від іонізуючого випромінювання у виробничих умовах.

Тема 15: Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень

Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони підприємств. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.

Змістовий модуль 3. Основи виробничої безпеки

Тема 16: Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів

Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт.

Тема 17: Електробезпека.

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахистні засоби і заходи.

Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Змістовий модуль 4. Основи пожежної безпеки

Тема 18: Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.

Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.

Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Заочна форма					Денна форма ТВПТ						
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі					
л		п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Організаційні та правові основи охорони праці. Виробнича санітарія												
Змістовий модуль 1. Правові та організаційні основи охорони праці												
Тема 1. Загальні питання охорони праці							3	1				2
Тема 2. Правові та організаційні основи охорони праці							4	1	1			2
Тема 3. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці							2					2

Тема 4: Організація охорони праці на підприємстві							4	1	1			2
Тема 5 Навчання з питань охорони праці							3		1			2
Тема 6: Профілактика травматизму та професійних захворювань							6	1	1			4
ІНДЗ												
Разом за змістовим модулем 1							24	4	4			14
Змістовий модуль 2. . Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.												
Тема 7. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Загальні положення.							6	1	1			2
Тема 8. Повітря робочої зони.							4	1	1			2
Тема 9: Освітлення виробничих приміщень							3		1			2
Тема 10: Вібрація							4	1	1			2
Тема 11: Шум, ультразвук та інфразвук							4	1	1			2
Тема 12: Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону							4	1	1			2
Тема 13: Випромінювання оптичного діапазону							4	1	1			2
Тема 14: Іонізуюче випромінювання							2	1	1			
Тема 15: Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень							4	1	1			2
Разом за змістовим модулем 2							33	8	9			16
Модуль 2 . Основи виробничої безпеки та пожежної безпеки												
Змістовий модуль 3. Основи техніки безпеки												
Тема 16: Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів							7	1	1			5
Тема17: Електробезпека.							5		1			4
Разом за змістовим модулем 3							12	1	2			9
Змістовий модуль 4 Основи пожежної безпеки												
Тема18: Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах							8	1	1			6
Разом за змістовим модулем 4							8	1	1			6
Усього годин							75	14	16	-		45

5. Теми та план лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма ТВПТ
1	Тема 1: Загальні питання охорони праці. План: 1. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. 2. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці». 3. Суб'єкти і об'єкти охорони праці.	4
2	Тема 2: Організація охорони праці на підприємстві План: 1. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації 2. Формування служби охорони праці, її завдання та функції. 3. Обов'язки з охорони праці керівників та посадових осіб.	4
3	Тема 4: Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Електробезпека. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах План: 1. Визначення, цілі, задачі та структура техніки безпеки. 2. Вимоги щодо обладнання та до технологічних процесів. 3. Технічні засоби безпеки, їх види, особливості конструкцій та контроль за їх станом, захисні огороження, гальма, запобіжні, блокувальні та сигнальні пристрої, знаки безпеки та сигнальні кольори. 4. Поняття про горіння, вибух та пожежу. 5. Загальні правила пожежної безпеки на підприємствах. 6. Класифікація приміщень за вибухо- і пожежонебезпекою. 7. Системи попередження, засоби виявлення та гасіння пожеж. 8. Первинні засоби пожежогасіння.	6
Разом		14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма ТВПТ
1	Організація навчання з питань охорони праці	4
2	Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві	4
3	Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень	4
4	Забезпечення виробничих об'єктів первинними засобами пожежогасіння	4
Разом		16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин Денна форма ТВПТ
1	Державне управління охороною праці та організація охорони праці на виробництві. Організація охорони праці на підприємстві.	4

2	Навчання з охорони праці. Профілактика травматизму та професійних захворювань. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Загальні положення.	4
3	Повітря робочої зони. Освітлення виробничих приміщень. Вібрація.	4
4	Шум, ультразвук та інфразвук.	4
5	Електромагнітні поля та електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону.	4
6	Випромінювання оптичного діапазону. Іонізуючі випромінювання.	8
7	Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень.	8
8	Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів.	4
9	Електробезпека. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.	4
	Разом	45

8. Індивідуальні завдання

1. Заповнення документів по розслідуванню нещасного випадку

1.1 Акт форми Н-1

1.2 Повідомлення про наслідки нещасного випадку

1.3 Журнал реєстрації потерпілих від нещасних випадків

2. Підготовка презентацій:

2.1. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.

2.2. Повітря робочої зони.

2.3. Освітлення виробничих приміщень.

2.4. Електромагнітні поля та електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону.

2.5. Випромінювання оптичного діапазону.

2.6. Засоби індивідуального захисту.

2.7. Надання першої медичної допомоги

2.8. Пожежна сигналізація, оповіщення та зв'язок.

2.9. Організація забезпечення пожежної безпеки

2.10. Первинні засоби пожежогасіння

10. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. **Словесні:** пояснення, (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів.

1.2. **Наочні:** демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. **Практичні:** лабораторний метод, практична робота.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. **Аналітичний**

2.2. **Методи синтезу**

2.3. **Індуктивний метод**

2.4. **Дедуктивний метод**

2.5. **Традуктивний метод**

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. **Проблемний**

3.2. **Частково-пошуковий (евристичний)**

3.3. **Дослідницький**

3.4. **Репродуктивний**

3.5. **Пояснювально-демонстративний**

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Лабораторний практикум з курсу «Основи охорони праці»/ В. В. Березуцький, Т. С. Бондаренко, Л. А. Васьковець та ін.; За ред. В. В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.
2. Протоєрейський О.С. Охорона праці: Практикум для студентів усіх спеціальностей: – К.: НАУ, 2001 – 82 с.
3. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред.. к.т.н., доц.. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2011 – 436 с.
4. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи охорони праці» для студентів на 2013-2014 навчальний рік. Суми, СНАУ
5. Методичні вказівки до виконання лабораторних та практичних робіт з курсу „Охорона праці”. Сумський НАУ, кафедра “Охорони праці”. 2003-2013рр.
6. Методичний посібник з питань експлуатації і застосування вогнегасників. /Присяжнюк Л.А., Білкун Д.Г., Баленко В.К. та ін. - К.: Основа, 1997. - 147 с.
7. Організація навчання з охорони праці. Методичні вказівки щодо проведення практичних занять./ Суми, 2007 рік.
8. Визначення вмісту шкідливих газів і парів у повітрі експресним методом. Методичні вказівки щодо проведення лабораторної роботи . - Суми: СНАУ, 2011. - 16 с.
9. Дослідження параметрів мікроклімату Методичні вказівки щодо проведення лабораторної роботи. – Суми: СНАУ, 2011. – 16 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Закон України "Про охорону праці" від 14 жовтня 1992 р. (Із змінами від 26.11.2002).
2. Кодекс Законів про працю в Україні.
3. Закон України "Про пожежну безпеку". – К.,1995
4. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" від 23.09.99 р. №1105.
5. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
6. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1232 «Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві».
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 р. № 994. «Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат».
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 1 серпня 1992 р.
10. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге видання / К.Н.Ткачук, М.О.Халімовський, В.В.Зацарний та ін. – К.: Основа, 2006 – 448 с.
11. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М., Боровик І. М. Основи охорони праці. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
12. Основи охорони праці:./В.В. Березуцький, Т.С. Бондаренко, Г.Г.Валенко та ін.; за ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.:Факт, 2005. – 480 с.
13. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.

14. Охорона праці: навч. посіб. / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун; за ред. проф. З.М. Яремка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 374 с.
15. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2009. – 540 с.
16. Купчик М.П., Гандзюк М.П. та ін. Основи охорони праці. — К.: Основа, 2000. — 410 с.
17. Жидецький В.Ц., Джигірей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Вид. 2-е, стереотипне. – Львів: Афіша, 2000. – 347с.
18. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці. Підручник — Львів: УАД, 2006 – 336 с.
19. Ярошенко І.Ф. Безпека життєдіяльності в інженерних рішеннях: Навчальний посібник – Суми. Видавництво „Довкілля”, 2003, 390с.
20. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. – К.: Каравела, 2004. – 408 с.
21. Геврик Є.О. Охорона праці: [Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. — 2-е вид., перероб. та допов.. — К.: Ніка-Центр: [Ельга], 2005. — 294 с
22. Зеркалов Д.В. Основи охорони праці: Навч. посіб.: У 3 ч. / Міжнар. АН екології та безпеки життєдіяльності. — [К.]: Інтелект, 2009. – 129 с.
23. Керб Л.П. Основи охорони праці. – К., 2005. – 215 с.
24. Основи охорони праці: Навч. посіб. / [І.О.Воронов, І.Д.Коваленко, П.В.Афанасьєв, Т.В.Булгач]. — К.: Генеза, 2004. — 262, [1] с.
25. Охорона праці та промислова безпека: Навч. посіб. / К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно, С. Ф. Каштанов, Л. О. Мітюк, Л. Д. Третьякова, К. К.Ткачук, А. В. Чадюк. За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. – К.: ___ 2009 – __ с.
26. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: “Тріада плюс”, 2010. – 648 с.
27. Протоєрейський О.С., Запорожець О.І. Основи охорони праці: [Навч. посіб. для студ. техн. спец. вищ. навч. закл.] / О.С.Протоєрейський, О.І.Запорожець; Нац. авіац. ун-т. — К., 2002. — 523 с.
28. Серіков Я. О. Основи охорони праці: Навч. посіб. – Харків, ХНАМГ, 2007. - 227с.

Допоміжна

1. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці: НПАОП 0.05-8.04-92. — Х.: ФОРТ, 2003. — 16 с.
2. НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин». Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010р. № 65.
3. НПАОП 0.00-4.03-04 «Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці України від 08.06.2004 р. № 151.
4. НПАОП 0.00-4.09-07 «Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55
5. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56.
6. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.
7. НПАОП 0.00-4.15-98 «Положення про розробку інструкцій з охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 р. № 9.
8. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.
9. НПАОП 0.00-6.03-93 «Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві». Наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.1993 р. № 132.
10. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008.

11. Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.
12. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 року, № 528.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Держгірпромнагляду
2. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
3. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
4. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
5. <http://www.iacis.ru>- Официальный сайт Межпарламентской Ассамблеи государств–участников Содружества Независимых Государств (МПА СНГ).
6. <http://base.safework.ru/iloenc> - Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.
7. <http://base.safework.ru/safework> - Библиотека безопасного труда МОТ.
8. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
9. <http://www.budinfo.com.ua> - Портал «Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ».
10. www.dnopr.kiev.ua (Державний комітет з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду)
11. <http://www.ketc.kiev.ua/> Київський експертно-технічний центр.

